

LES DIRECTRIUS DEL PLA DIRECTOR ENVERS LA INTEGRACIÓ URBANA DEL CONJUNT MONUMENTAL

PERE RIERA I PAÑELLAS

EL *TEMPLUM* I EL *CONTEMPLUM*: UNA DEFINICIÓ D'ÀMBIT

Per a treballar aïlladament sobre un tros de la realitat, cal assegurar-se, en primer lloc, que el tros escollit té una entitat suficient per a dotar-se d'autonomia significativa, i en segon lloc, que es poden controlar les relacions que el tros escollit estableix amb el conjunt de la realitat més ampla.

Segons els criteris o punts de vista que es prenguin, els àmbits a considerar variaran de mida i de qualitat, i exigiran, cadascun, l'aplicació de mesures diferenciades.

El *primer àmbit* serà el que ve definit pel centre monument configurat pel recinte que engloba les tres esglésies i que podem anomenar genèricament *templum* o Temenos, o allò que ve a ésser perfectament delimitat: és el recinte sagrat, de màxima càrrega significativa. És el centre o monument central.

El *segon àmbit* serà aquell des del qual el temple pot ésser contemplat, i que té un paper actiu com a element de referència. Així, el *contemplum* vindrà definit per tot l'àmbit del torrent i els ponts que el creuen, on els elements de cornisa tindran una importància especial. Des del *contemplum* caldrà tenir un control de la visió del *templum*.

El *tercer àmbit* serà aquell que lliga l'existència del *templum* a una activitat d'experiència humana directa, i que vindrà definit pel conjunt del poble de Sant Pere com a agregat morfològic inseparable del monument.

El *quart àmbit*, atenent a consideracions d'accessibilitat i de suport urbanístic, serà el que queda definit pel passeig del Vint-i-dos de juliol, el carrer de Salmeron, el pont sobre l'avinguda de Jacquard, i els carrers de Sant Antoni i de Mas Adell.

El *cinquè àmbit*, atenent a grans connexions urbanes entre zones monumentals i d'equipaments culturals, és el que penjaria sobre un itinerari que, partint del casc antic de Terrassa, es desenvoluparia al llarg del carrer Nou de Sant Pere,

travessaria el pont de Sant Pere, el carrer de la Rectoria, i acabaria enllaçant amb el carrer de Salmeron, per la zona dels museus fins a arribar a la zona universitària, i al pont de l'avinguda de Jacquard o viceversa. Dins aquest àmbit caldria incloure el recorregut específic que haurien de fer els visitants des del centre d'acolliment fins al conjunt de les esglésies.

A partir d'aquesta classificació operativa es pot encetar el fil argumental de la proposta.

EL PODER DEL CENTRE: UNA DEFINICIÓ DE MONUMENT

Aquesta reflexió referent al projecte s'inicia a partir de la constatació del fet central de l'existència del recinte monumental de les esglésies de Terrassa, format pels tres edificis religiosos de Sant Pere, Santa Maria i Sant Miquel, i del reconeixement de la seva vàlua com a presència cultural de primera magnitud, pel fet d'ésser un monument de referència cabdal tant en l'àmbit religiós com en el social, cultural, artístic i urbanístic. Ell centrarà el discurs, l'orientarà i esdevindrà la referència bàsica per a qualsevulla anàlisi o proposta.

L'existència humana necessita, per a reconèixer-se i afirmar-se, endegar les accions necessàries que li permetin la progressiva humanització de l'entorn per a poder així acomplir l'apropiació de l'espai i la fundació d'un lloc.

Aquest fet, absolutament cabdal en la nostra evolució i on l'arquitectura troba l'origen, orienta la construcció significativa del lloc, amb la materialització de centres-monument capaços de fundar i articular la pròpia vida individual i col·lectiva. Els fonaments de la identitat d'un col·lectiu vénen així a ésser plasmat materialment: neixen els monuments, que executen i revelen una interpretació significativa i humanitzada del lloc.

És així com les esglésies de Terrassa fan la captura sagrada del lloc. Hi estan indissolublement lligades, el bategen i el transcendeixen fins a incorporar-lo com a escenari complet i entenedor per al favorable desenvolupament de la col·lectivitat.

Recollint els atributs del lloc l'humanitzen i amb això manifesten el seu poder com a fet central que obre les portes al procés ritual d'apropiació del lloc.

Com a tal centre, el conjunt monumental de Sant Pere, entès a nivell genèric, participa dels atributs comuns a tots els fets centrals:

- capacitat d'esdevenir fita significativa, a partir de la qual prenen sentit les coses que l'envolten i els esdeveniments que succeeixen,
- capacitat d'ésser el fil conductor que assegura la pervivència i la continuïtat de l'experiència humana, articulant la memòria de cadascú i la de tots, en el llarg procés de la tradició.

El conjunt de les esglésies de Terrassa no n'és una excepció, ans al contrari. És aquí on el poble de Sant Pere, i amb ell Terrassa, troba la seva identitat; és aquí on els seus ciutadans emmirallen el pas del temps i on emmarquen els records i els fets de cada dia; i és aquí on troben les seves arrels fundacionals, que amb tanta fecunditat els ha atorgat una llarga i ininterrompuda continuïtat de vida i també de culte.

Aquests dos fets, que revelen el seu extraordinari poder com a monument centre, remarquen l'excepcionalitat del conjunt i són dos trets que abans que qualsevol altra consideració caldrà preservar i potenciar absolutament.

Per a mantenir i assegurar el seu poder com a fita significativa, cal que el conjunt monumental recuperi la precisió i potència morfològiques que li són pròpies com a peça central dins el conjunt de Vallparadís. Com un far que ens orienta en la foscor i que amb la seva presència endreça significativament el món.

En aquest sentit, caldrà dotar-lo d'un recinte propi: el recinte sagrat, el primer recinte, clarament delimitat, que ha de permetre la circumval·lació en tot el seu perímetre exterior.

L'anada al recinte seria aconsellable fer-la a través d'un recorregut ascensional, on la seva presència física i visual orientés l'eix d'acostament.

La idea de recinte ha de potenciar la presència d'una atmosfera interior del monument. S'ha d'entrar al recinte sagrat per una llinda poderosa i les seves qualitats d'àmbit interior s'han de potenciar augmentant, si cal, la seva intensitat d'espai interior, de món a part, on el temps roman suspès i l'espai es dilata infinitament en una dimensió no física.

Per tot això, som partidaris de mantenir la tanca perimetral que el segrega visualment de la plaça del Rector Homs. Obrir-lo a la plaça seria fer-li perdre tota la seva presència interior. Seria una operació de plantejament renaixentista en clara contradicció amb la seva especificitat medieval, època del màxim esplendor del monument. Tindria els mateixos efectes devastadors que obrir un gran finestral en una església romànica.

Qualsevol proposta d'ordenació interior del conjunt monumental de les esglésies de Sant Pere és fortament condicionada per dues dades: pel resultat i per l'activitat de la recerca arqueològica que s'ha fet i que cal continuar fent, i per la compatibilitat d'aquesta activitat amb el culte i la visita.

És a dir, tota proposta d'ordenació queda tenyida d'un cert grau de provisionalitat, que obliga a uns plantejaments de gran obertura formal i tècnica. Sobre tot quan qüestions tan rellevants com la definició del pla d'assentament de cadascuna de les esglésies, o com la relació edificatòria que han mantingut entre si en altres èpoques, resten encara sota una munió d'interrogants.

Sota aquestes premisses, la proposta s'argumenta de la manera següent a partir de dos plans bàsics d'assentament:

— Un pla petri, que envoltaria, a partir de l'accés, l'església de Sant Pere, i formaria l'àmbit d'acollida i l'accés. És un pla a cota de la plaça Rector Homs, d'accés lliure i des d'on es domina la visió de la resta del conjunt.

— L'altre pla, pel que fa a Sant Miquel i a Santa Maria, abraçaria la totalitat de la resta. En aquest cas, el paviment es formaria amb un enllistonat de fusta flotant per damunt del terra natural que, prèviament, s'hauria conformat amb pendents i drenatges per tenir un bon vessament de l'aigua.

L'aposta pel paviment enllistonat de fusta no és anecdòtica. És un pla formalitzat amb un alt grau d'abstracció i de manipulació formal. No va fixat al terra natural, no pertany a cap època històrica relacionada amb l'evolució del monument. És un pla de visita, definitiu, però flexible i reversible, que reflecteix la vibració de capes arqueològiques diverses, les restes significatives de les quals emergiran per entremig de l'enreixat de fusta. Tècnicament és molt convenient, ja que permet el pas i el registre de conductes amb molta facilitat.

Quant a la textura i la cromàtica, s'adiu molt bé amb la pedra, ja que es tracta de fusta de pi cuperitzada que ràpidament pren un to gris cendra, i no transmet la sensació massa luxosa ni el cromatisme massa rogenc o groguenc d'altres tipus de fusta.

Es proposa també que aquest tipus de paviment de visita sigui el suport de la senyalització, i que la il·luminació convenientment projectada per sota l'enreixat de fusta pugui donar una llum ambiental genèrica i difusa, que ni ofegui la llum de lluna plena ni es projecti fantasmagòricament sobre els plans arquitectònics, destruint-los i desmaterialitzant-los. En aquest sentit, més enllà d'aquesta llum pel terra es proposa que els edificis agafin valor d'ombra i vinguin puntuats per il·luminacions des d'algun dels seus elements singulars (finestres, portes, campanar, etc.).

Els arbres que hi ha seran seleccionats amb vista a no entorpir excessivament la visió dels edificis, sense anorrear-los totalment. Les peces vegetals monumentals (alzines, xiprers i llores) que hi ha seran respectades. En ambdós cantons (nord i sud) de la rectoria seria bona la formació d'una zona ombrívola amb arbres.

Quant a l'hipogeu caldrà preservar-ne la conservació i el manteniment garantint-ne l'accessibilitat.

A l'últim, les zones entre restes murals d'antics recintes religiosos, i amb vista a significar-los adequadament (deambulatori al voltant de Sant Miquel, antigues basíliques de Santa Maria) seran pavimentades, a la manera de l'opus *signinum*, amb formigó acolorit.

Hem d'ésser conscients que el conjunt monumental, avui dia aparent, no és més que la punta visible d'un iceberg format per un seguit de capes amb moltes restes arqueològiques, que és necessari estudiar per comprendre l'abast signifi-

catiu del conjunt, i que aquesta és una exigència que durant un cert temps condicionarà la vida, l'ambient i el futur del monument, essent absolutament necessari fer compatible la tasca arqueològica amb una continuïtat confortable de culte i de visita.

Ara bé, el conjunt de les esglésies de Terrassa no és tan sols un centre monument genèric, ni un pensament abstracte, ni un somni. Té presència física amb un cos construït, arrelat en un lloc concret, que no existeix aïlladament.

La seva presència s'afirma també en la seva especificitat i en la seva excepcionalitat. El conjunt monumental de les esglésies de Terrassa s'assembla genèricament a molts d'altres, i és alhora absolutament únic.

Esbrinar en què radica aquesta especificitat és una tasca fonamental per a comprendre la complexitat del monument i assajar-ne un inici d'interpretació.

Aquesta interpretació es farà a través de la consideració de dos elements que considerem bàsics i vertebradors de molts altres:

- El torrent, que explicita les relacions entre el monument i el marc geogràfic.
- La ciutat, que explicita les relacions entre el monument i el marc urbanístic.

EL MONUMENT I EL MARC GEOGRÀFIC: UNA DEFINICIÓ DE L'ASSENTAMENT

Una definició de l'assentament on, bàsicament, s'esbrina la relació del monument amb el torrent, que com a presència morfològica singular del marc geogràfic és l'única preexistència segura anterior a la seva construcció i que determina en bona mesura les raons i la forma del seu emplaçament.

Quan, venint de la plaça de la Creu Gran, travessem el pont de Sant Pere i observem al fons a l'esquerra la Mola de Sant Llorenç, sabem que estem creuant el solc que van produir en la terra les aigües que, lliscant avall pels seus pendents, s'obrien camí cap al mar. Tot plegat ens remet a la visió global del territori. Ens eixampla la comprensió del món que tenim al nostre abast i ens relliga a l'existència del planeta Terra amb els seus complexos mecanismes de regulació.

La precisa geomorfologia del torrent, el seu benèfic corrent d'aigua, la seva vegetació, la riquesa del seu sòl, són fruits de la terra que el monument ha vingut a consagrar i endreçar significativament per permetre l'assentament d'un poble.

L'existència de les esglésies de Terrassa neix i viu indissolublement lligada a l'existència del torrent de Vallparadís. De la relació que s'estableix entre ambdós elements en surt en conseqüència una manera específica d'establir-se, és a dir, es formula una teoria de l'assentament, com a primer fet característic de l'apropiació del lloc.

Qualsevulla anàlisi del monument que no consideri la seva relació amb el torrent que l'envolta serà una anàlisi parcial, mancada segurament de la força fundacional que deriva de la comprensió de com s'efectua el seu assentament.

La degradació progressiva del torrent causada per una ocupació grollera del sòl és ben palesa i queda avui de l'admirable escenari natural del torrent de Vallparadís. Doncs bé, hem d'ésser conscients que malmetre el torrent és la primera agressió que es fa al conjunt monumental, i que desfigurar la precisa ocupació que les esglésies fan de la proa de l'esperó que formen els torrents de Monner i de Vallparadís constitueix la segona agressió.

És en aquest sentit que cal recuperar la qualitat d'espai natural del torrent, dotant-lo de trets ambientals característics. Una correcta lectura del patrimoni monumental ho reclama.

Així mateix, cal restituir amb força i claredat la forma de l'assentament de les esglésies sobre el marc geogràfic, si volem fer entendre la captura del món natural pel món sagrat. Aquestes han d'ésser les primeres mesures de restauració que cal emprendre, de cara a una correcta museïtzació del monument.

Des d'aquesta visió, sense deixar de moure'ns en el terreny de l'especulació teòrica i no confonent l'especulació analítica amb una proposta concreta d'actuacions, que ja es farà i discutirà quan sigui convenient, es pot pensar que, l'edifici de la Rectoria (que competeix en alçària, ocultant-la, amb la basílica de Santa Maria), que, l'excessiva i descontrolada vegetació del recinte de les esglésies (que pel cantó dels absis oculten els edificis i el seu assentament) i que, la tanca nova que amplia l'antic recinte fins a la font de Santa Maria situada a la part de baix del torrent (que relligant el cim de l'esperó amb el llit del torrent decanten i domestiquen la base del monument, pervertint la natural relació d'oposició entre el cim de l'esperó i el llit del torrent), són elements que pertorben i desfiguren la lectura correcta de l'assentament del monument sobre el marc geogràfic, perdent així el seu caire emblemàtic com a element central del paisatge.

I encara una altra consideració sobre el torrent. Fàcilment es reconeixen, en el conjunt de Vallparadís, l'existència de dos mons oposats i complementaris: el món de dalt, del cim, de l'esperó, on en posició capdavantera i privilegiada es col·loquen les esglésies que donen naixement al carrer Major de Sant Pere que, com una espina dorsal, recorre longitudinalment el cim organitzant el creixement natural de la població al costat del seu monument emblemàtic, i ve configurat com un món cultural i socialment ben formalitzat, dur i geomètric, i que afirma la seva existència gairebé en oposició amb el món de baix, amb el del llit del torrent, el món natural, orgànic, tel·lúric, que, malgrat esdevenir progressivament domesticat amb els conreus d'horta, és un món tou, tàctil, sensorial, ple d'olors i sensacions de misteri.

És a dir, el monument i el poble de Sant Pere per un cantó, i el torrent per l'altre, manifesten l'existència de dues realitats confrontades que es complementen i es necessiten, però on cadascuna presenta unes característiques ben pròpies i específiques.

Aquesta anàlisi ens permet d'anar més enllà dins aquesta revisió de l'assentament del monument i proposar la necessitat d'una delimitació clara i precisa, no únicament del centre format pel conjunt monumental, sinó també entre els dos mons abans explicitats, establint entre ells una frontera visual: la materialització de la cornisa.

És necessari iniciar una acció de recuperació de les cornises, que caldrà cristal·litzar amb una aparença formal ben definida.

Caldrà, per tant, i atenent a la unitat morfològica del conjunt de les esglésies amb el nucli de Sant Pere, definir un carrer perimetral de cornisa al voltant de tot el poble i a partir del passeig del Vint-i-dos de juliol. Aquest carrer haurà d'estar delimitat per una cornisa ben materialitzada que culminarà els talussos naturals que conformen les parets del torrent.

D'aquesta manera el conjunt construït recuperarà una aparença cristal·lina que explicarà perfectament el seu assentament en el lloc, és a dir, la forma d'apropiació del marc geogràfic.

A partir d'aquest fet es comprèn que els accessos que estableixen la relació o comunicació entre el dalt i el baix, entre el nucli urbà i el torrent, no es poden produir d'una manera indiscriminada i aleatòria, sinó que han d'ésser pocs i concentrats, actuant a manera de portes de muralla, és a dir, com a passos de fronteres ben definides que separen dos mons de característiques morfològiques i ambientals ben diferenciades.

Tan sols cal haver parlat amb persones d'edat avançada que hagin viscut sempre en el poble de Sant Pere per a entendre que aquesta estratègia de recuperació de cornises no és més que la restitució d'una situació que ha caracteritzat sempre la vida dels santperencs, especialment pel que es refereix a la relació que han mantingut amb el torrent.

Moltes de les situacions aquí formulades com a interpretació d'una situació actual vénen corroborades per documents anteriors, fotografies, dibuixos i escrits, que ajuden a comprendre com aquest fil argumental permet de recuperar i definir una lectura correcta del conjunt monumental i, alhora, una part de la memòria col·lectiva.

EL MONUMENT I EL MARC URBANÍSTIC: UNA DEFINICIÓ DE CIUTAT

Sabem o podem imaginar amb certa precisió la relació que el conjunt de les esglésies tenia amb el marc geogràfic. Més difícil és la precisió respecte al poblament, a causa de la indefinida localització de la vila d'Ègara romana.

Sabem que els poblats ibers s'agrupaven al llarg d'un petit carrer, potser sota l'actual carrer Major de Sant Pere, però no sabem si Ègara estava sota l'actual poble de Sant Pere o en algun lloc indefinit entre les esglésies i la Torre-Castell. És certament suggeridor observar la formalització actual del teixit urbà de Terrassa, que té el centre en la plaça de la Creu Gran, i fer-ne una analogia amb un traçat romà, però malgrat la troballa de restes arqueològiques de cases en aquest indret, aquesta hipòtesi seria massa feliç i evident.

El cert és que Ègara és un dels grans enigmes arqueològics del conjunt.

El que sí sabem és que el conjunt de les esglésies aglutinava la vida d'una població rural dispersa en un gran terme municipal, que al llarg de la història ha estat en permanent competència amb el nucli antic de la Terrassa actual organitzat al voltant de la Torre-Castell.

Amb això constatem dues realitats urbanes diferents: la del nucli de Sant Pere, que ha mantingut més limitades les seves característiques dimensionals i morfològiques, i la de Terrassa com a tal, que a partir de la Revolució Industrial va sofrir un creixement enorme amb la consegüent expansió territorial.

Dos teixits urbans i dues maneres fenomenològicament diferents de «viure» la ciutat que caldrà delimitar i tractar, en cada cas, de manera diferenciada.

Paral·lelament, dues urbanitats: una, la dels santperencs, més lligada a la ruralitat del territori, amb elements d'escala petits i delimitats, amb una apropiació immediata del monument, i amb una elevada dosi de cohesió cultural lligada a la seva identitat com a poble, geogràficament i històricament molt definida; l'altra, la de la ciutat, la de la gran Terrassa, que s'ha enfrontat amb tots els problemes inherents a la brutal expansió de la industrialització, i que ha comportat un ús del territori a gran escala, segurament més agressiu, indiscriminat, amb més problemes de cohesió social, i amb una diferenciació complexa dels elements socials i urbans que la componen.

Ambdues urbanitats s'han formalitzat d'esquena al torrent, però sobretot la de la gran ciutat és la que realment l'ha lesionat. Terrassa ha crescut contra el torrent i així ho demostren tots els darreres de les edificacions que hi aboquen. El torrent, com és habitual, ha estat el col·lector de deixalles de la ciutat, sobretot amb la formació de grans terraplens (abocadors de terres) que han desvirtuat la seva especificitat i el seu dimensionat i que han preparat el terreny per a l'especulació immobiliària amb la clara voluntat d'esborrar les traces geogràfiques.

Així succeeix quan la ciutat creix sota una quadrícula abstracta i indiscriminada que arrasa, sense reconèixer-los, els obstacles naturals. Vallparadís ha estat sempre el centre d'una gran polèmica sobre els models de creixement urbà. Algunes personalitats de Terrassa han formulat, al llarg dels anys, valuoses iniciatives per reconduir aquest procés. Des de Cebrià de Montoliu fins a Coll i Bacardit, un seguit de tendències urbanitzadores s'han anat concretant.

Un cop més en aquesta ocasió és bo de revisar-les i de no enganyar-se respecte a una millor redefinició del paper que el torrent i les esglésies han de tenir en l'orientació del procés urbanitzador del lloc.

Sota aquest marc teòric, i com a continuació del paràgraf anterior, creiem que les actuacions que cal seguir en les esglésies no es poden deslligar del conjunt del nucli de Sant Pere com a escenari existencial immediat del monument.

Així, preservar i afavorir la definició com a tal del nucli de Sant Pere és també ajudar a comprendre i preservar el monument, alhora que es potencia la qualitat de vida dels seus habitants.

El nucli de Sant Pere s'ha de dotar, com abans hem dit, d'una via de cornisa totalment oberta al pas i clarament formalitzada respecte del torrent; ha d'articular les seves dues places, atenent a les seves característiques: una, la del Rector Homs, com a plaça ritual preparatòria del monument, i suport de les activitats col·lectives del poble, on només caldrà acabar d'uniformitzar el paviment, esborrant tot obstacle intermedi, i on es preveu la col·locació d'una peanya baixa de pedra natural, que a manera de banc-escenari permanent permetrà la realització d'actes col·lectius; l'altra, la de l'alcalde Parellada, com a saló interior, ombrejat, capaç de desenvolupar i acollir la vida de relació i associativa del poble, on caldrà també allisar completament el paviment mitjançant la formació d'un pla inclinat i on es preveu la plantació de til·lers; ha de tenir cura del seu espai urbà amb una política de soterrament de línies de servei, i de tractament cromàtic de les façanes; ha d'endreçar el seu paviment urbà dotant-lo de característiques globals i específiques; ha de portar a terme una política de circulació i d'aparcament adequada a les característiques del poble (en aquest sentit, i respecte a l'eixamplament que provoca l'avinguda Puig i Cadafalch, a causa de l'abocament de terres i que ara atorga una zona d'aparcament necessària, es proposa tenir-ne cura i arbrar-la per mitigar els efectes d'escala desagradable i lesionant del conjunt, tal com succeeix en tants suburbis de blocs amb immenses zones d'aparcament al costat).

En resum, i sobretot, s'ha de vetllar per no pervertir els elements d'escala característics del poble, afavorint la vida confortable del nucli i evitant que una irrupció descontrolada de visitants (cotxes, autocars i persones) alteri la pròpia especificitat del conjunt.

Així mateix cal entendre que tota la zona, i sobretot la més propera al monument, pot ésser susceptible de recerques arqueològiques i que per tant la conso-

lidació de noves estructures edificatòries, ni la consolidació de nous usos sobre estructures existents no són convenients.

Podem, doncs, concloure que segurament la morfologia urbana i les característiques històriques del conjunt no són les més adequades per a rebre i suportar les exigències de visita que una correcta museïtzació del monument requereix i que els espais lliures, com l'antic ajuntament o algun solar municipal, s'han de deixar com a zones de reserva per a usos que en el transcurs de l'operació poden aparèixer.

Quant a la gran ciutat de Terrassa, caldria fer les precisions següents:

Respecte de les cornises del torrent, s'observa que en molts casos apareixen envaïdes per edificacions fins als límits del talús vertical del torrent. Això fa pensar que serà molt difícil la definició d'un passeig perimetral al llarg de la cornisa, i que, si bé aquest seria desitjable, no gosem proposar-lo a partir de la informació de què disposem.

També s'observa que, en alguns casos, les edificacions han materialitzat amb contraforts la seva cornisa al torrent, prefigurant una certa façana construïda que dóna una situació molt més ben formalitzada. Un d'aquests casos, i el més paradigmàtic, és el mur Salvans.

Així mateix, s'observa que en alguns punts les edificacions estan clarament antiquades, sobretot pel que fa a velles activitats industrials i on el Pla General mateix preveu actuacions de rehabilitació i d'esponjament del teixit urbà.

Doncs bé, en aquest sentit es proposa una recuperació puntual de les cornises, allà on sigui possible i desitjable, establint-hi punts d'accessibilitat al torrent i excel·lents miradors del monument i del conjunt.

Això, més un correcte tractament de la vegetació que hi ha sota la cornisa, afavorirà la progressiva qualitat dels marges del torrent i de la façana de la ciutat sobre el torrent.

En aquest punt és necessari tornar a remarcar l'existència del solar que delimita el mur Salvans, de propietat municipal.

La seva bona connectivitat urbana, la seva bona dimensió, la seva situació privilegiada com a *contemplum* del monument, la seva escassa utilització pública, amb uns petits equipaments esportius, la reubicació dels quals no ha de presentar greus problemes, la seva situació urbana enfrontada a una plaça, i el que representa de revalorització del mur Salvans, el caracteritzen com un espai potencial extraordinàriament apte per a rebre el nou equipament museístic que ha d'organitzar el centre d'informació, d'acolliment dels visitants, i l'àrea de restauració.

Si encetem ara la reflexió, considerant l'evidència de relligar el nucli de Sant Pere amb l'altre cantó del torrent on la nova Terrassa s'ha expandit, apareixen dades interessants.

Sobre aquesta qüestió coneixem dos antecedents: un, el projecte de Coll i Bacardit; l'altre, la proposta del Pla Especial de Vallparadís. Ambdues propostes, si bé amb diferents característiques, donen suport a la construcció d'un nou pont o passera com a prolongació de l'eix del carrer del Doctor Pearson fins a l'absis de les esglésies.

Aquesta opció, que neix viciada per una lectura primària del plànol de la ciutat, considera el monument com una cruïlla circulatòria. Cap de les dues consideracions, al nostre parer, no és del tot encertada.

Constatem que, des del carrer del Doctor Pearson, les esglésies constitueixen una bona fita visual i en aquest sentit proposem la recuperació del solar municipal que llinda amb el torrent, com a *contemplum*, com a espai públic, mirador i plaça urbana, però no considerem adequat ni l'accessibilitat per darrere de les esglésies ni creiem que aquest recorregut ajudi a completar correctament l'itinerari d'equipaments culturals indicat en el cinquè àmbit considerat al principi de la memòria.

A partir d'aquest itinerari ha de suportar precisament el major flux de visitants, així com de la constatació de l'accés ja formalitzat entre el Museu Tèxtil i el mur Salvans que la decisió sobre la situació de la nova passera de vianants apareix amb claredat meridiana: naixent de l'extrem que dóna al torrent del carrer de la Rectoria, acabarà just al peu de la rampa d'accés al carrer de Salmeron, que transcorre entre el Museu Tèxtil existent i el mur Salvans.

Aquesta estratègia caldria completar-la amb un tractament de cornisa formalitzada que, a partir del magnífic mur Salvans, completi la imatge de la façana de la ciutat al torrent, ajudant a compensar i mitigar els efectes nocius d'escala i el mal assentament del Museu Tèxtil i del Castell de Vallparadís, fent un tractament unitari de cornisa fins a l'avinguda de Jacquard, que és on es forma una de les entrades principals al conjunt.

A partir d'aquestes dades, i amb la implantació del centre d'acolliment de visitants en el solar limitat pel mur Salvans, així com la construcció de la passera de vianants de 2,40 m d'amplària per 105 m de llargària, es formalitzarà un recorregut de vianants de visita que, de manera ascendent i amb la perspectiva frontal del conjunt monumental, accedirà al nucli de Sant Pere i al monument més preuat de la ciutat de Terrassa, lligant la visió monumental amb la realitat urbana que hi dóna suport.

Des d'un punt de vista circulatori no es detecten contradiccions, i l'aparcament necessari de cotxes i d'autocars s'haurà de resoldre dins el solar mateix. Hem de tenir sempre en compte l'existència, potser infrautilitzada, de l'aparcament soterrani de davant la Mútua de Terrassa.

Si s'usés aquest aparcament per als visitants, aquests gaudirien d'un recorregut interessant d'aproximació al monument. En travessar el pont de l'avinguda

Jacquard s'obté una visió global i conjunta del torrent, del monument, i de Sant Llorenç, on s'aprecia molt bé la força geogràfica del seu emplaçament. Més enllà de la casa Baumann s'iniciarà el recorregut de la cornisa de la qual penjarà aïllat el Castell-Cartoiça segregat pel fossar, es continuarà per davant el Museu Tèxtil i s'accedirà directament a la plataforma que conté el mur Salvans, sempre sense perdre de vista el torrent.

Després de la visita al Centre Museu d'acollida s'iniciarà el petit ascens cap al nucli de Sant Pere i les esglésies, tenint-les sempre al davant, com a punt de referència visual.

Cal fer, a més, les següents consideracions circulatòries:

L'accés a l'interior del recinte monumental es farà des de l'únic accés actual, si bé des de la rectoria es plantejarà un nou accés directe al carrer, per atendre el despatx parroquial i l'habitatge del rector, sense necessitat que el conjunt hagi d'estar obert.

Aquests accessos donen tots a la plaça del Rector Homs, veritable avantsala urbana del poble de Sant Pere al conjunt monumental.

La plaça del Rector Homs està relligada amb el centre de Terrassa per l'antic pont de Sant Pere, i quedarà unida amb el nou equipament museístic del conjunt a través d'una passera per a vianants que per damunt del torrent de Monner i a partir del carrer de la Rectoria enllaçarà amb l'altre vessant.

Serà decisió dels visitants iniciar o acabar la visita pel nou centre d'acollida, si bé és intenció del Pla Director que per a un visitant nou i forani la visita s'iniciï, normalment, pel nou equipament museístic del conjunt i després, travessant el torrent per la nova passera, es visiti la realitat física del conjunt monumental.

L'accés al recinte serà lliure i gratuït, si bé únicament es podrà anar o bé a l'església de Sant Pere o bé al petit local de recepció instal·lat dins el recinte, des d'on, amb la compra prèvia d'una entrada i a través d'elements mecànics de control, es podrà accedir a la totalitat del conjunt, mitjançant un circuit de doble entrada i sortida, situat segons el gràfic adjunt.

En aquest punt cal dir que, dins el lliure recorregut interior que podran fer els visitants, s'exclou normalment la possibilitat d'accedir a l'església de Santa Maria per la seva porta principal, a fi de preservar en les millors condicions possibles l'estat del mosaic estès enfront.

L'accés a Santa Maria es farà per dues portes existents a les parets de ponent dels dos braços del transsepte.

També cal remarcar que a l'arranjament del paviment interior del recinte es planteja una passera que connecta exteriorment l'àmbit sud amb l'àmbit nord de l'església de Santa Maria, per la cara exterior de l'absis central, a fi d'evitar zones en cul-de-sal i a afavorir la connectivitat de recorreguts.

L'obertura del camí de circumval·lació al recinte de les esglésies permetrà contemplar-les totalment des de l'exterior.

La visita troncal prevista, doncs, s'iniciarà pel pla superior corresponent a la plataforma d'assentament de l'església de Sant Pere.

Es baixarà, després, per una rampa paral·lela a la tanca del recinte i situada a continuació de la façana est de la rectoria, on s'hauran eliminat les escales centrals actuals. En aquesta rampa s'instal·larà un dels controls mecànics d'entrada i sortida i s'accedirà al pla inferior que connecta Sant Miquel i Santa Maria.

Per una passera salvarà l'obstacle que representa el mosaic de Santa Maria i després, lliurement, es visitarà el conjunt fins que darrere els absis de Sant Pere s'agafarà una altra rampa que conduirà de nou a la plataforma inicial després de superar uns altres controls mecànics d'entrada i sortida.

